

העוני בחברה החרדית

תמונת מצב, משמעויות ואתגרי מדיניות

ניצה (קלינר) קסיר

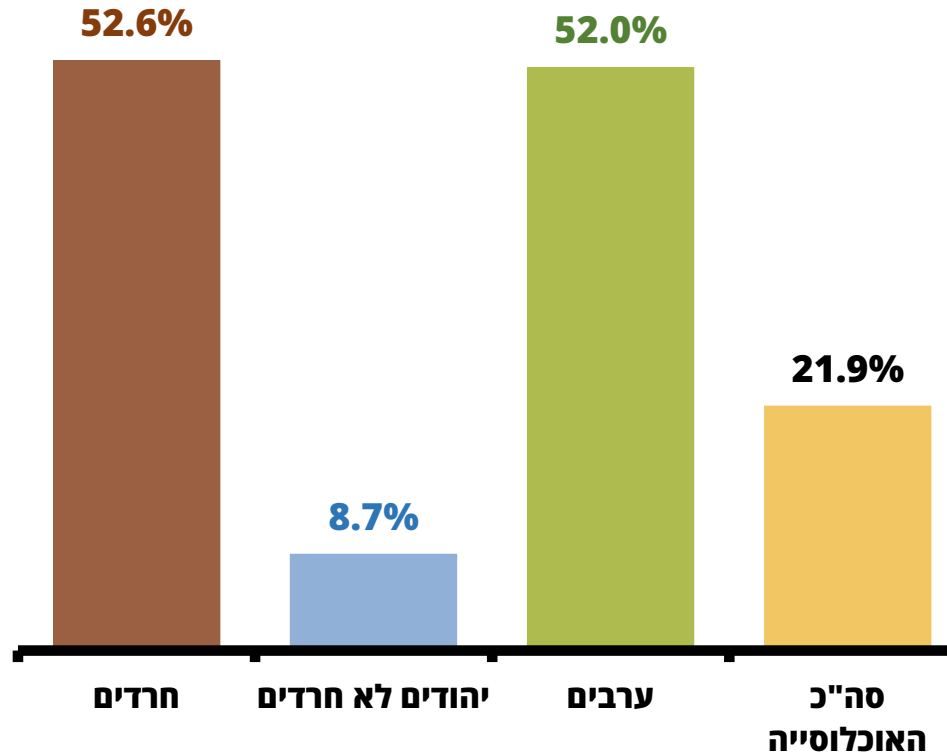
מפגש – בוגרי קרן וקסנר

תמונת מצב – עוני ואיכות חיים

המכון
החודי
למחקרי
מדיניות

שיעור העוני (נפשות)

העוני בציבור החרדי הוא:

- עוני עמוק (עוצמת עוני גבוהה)
- עוני מתמשך

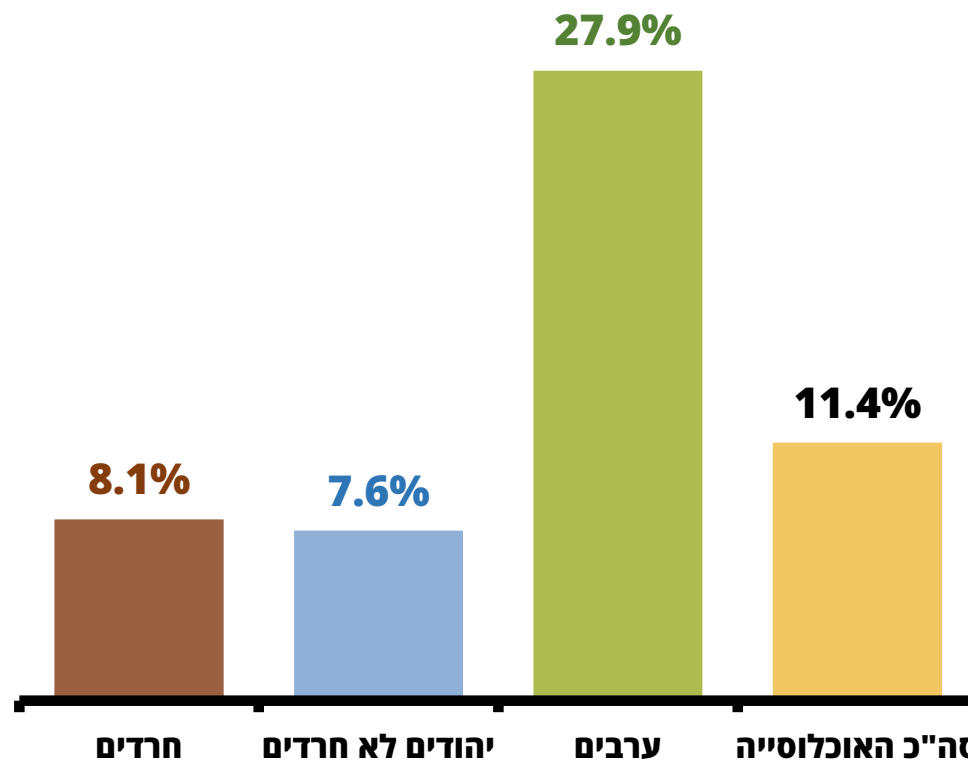
תמונה קודרת של ממדי עוני
בחברה החרדית

שיעור העוני הוא שיעור האוכלוסייה הנמצאת מתחת לקו העוני, שמחושב כמחצית מההכנסה הפנויה החציונית (מתוקנן לגודל המשפחה)

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תכונות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון ל-2016).
נתונים: סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס, 2016. (חרדים – לפי הגדרה עצמית). * הכנסת משק הבית נמוכה מ-75 אחוזים מההכנסה החציונית לנפש סטנדרטית.

שיעור האנשים שחשו עניים בשנה האחרונה

שיעור החשים בעוני בחברה
החרדית דומה לשל החברה
היהודית הלא-חרדית

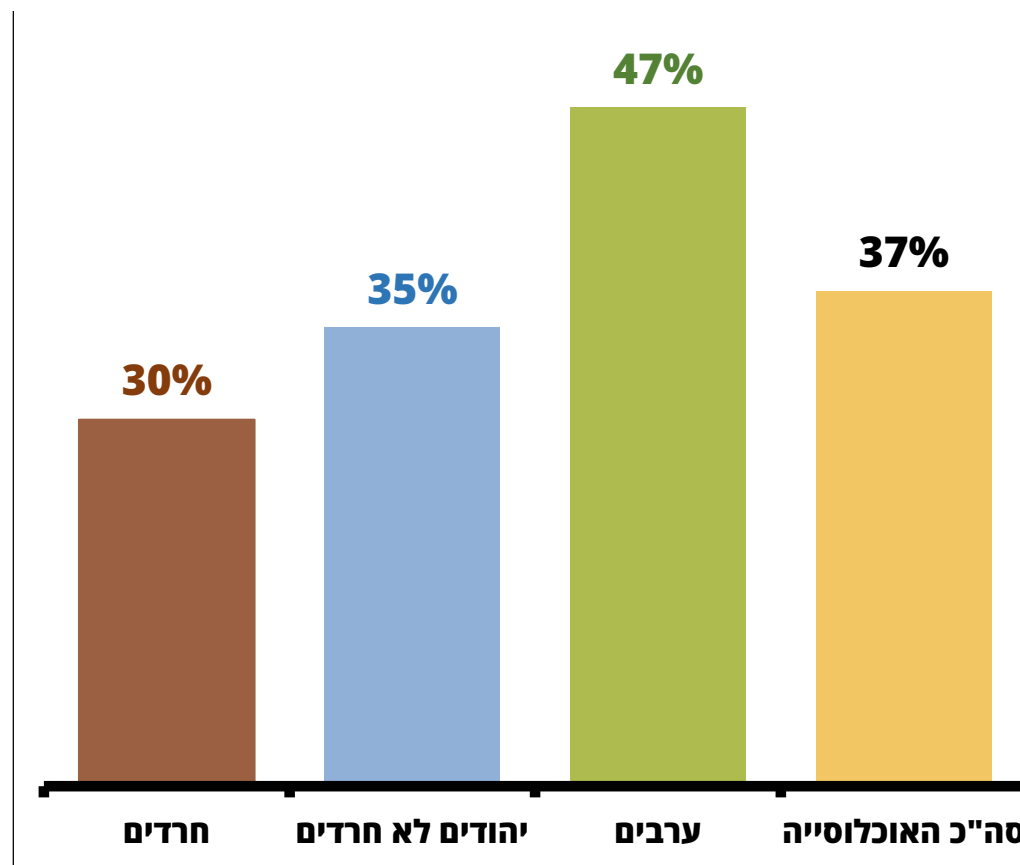

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
נתונים: הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017 (חרדים – לפי הגדרה עצמית). בני 20 ומעלה.

אי שביעות רצון ממצב כלכלי

השיעור שאינם מרוצים ממצבם הכלכלי

למרות ההכנסות
הנמוכות, שיעור החרדים
המרוצים ממצבם הכלכלי
הוא הגבוה ביותר

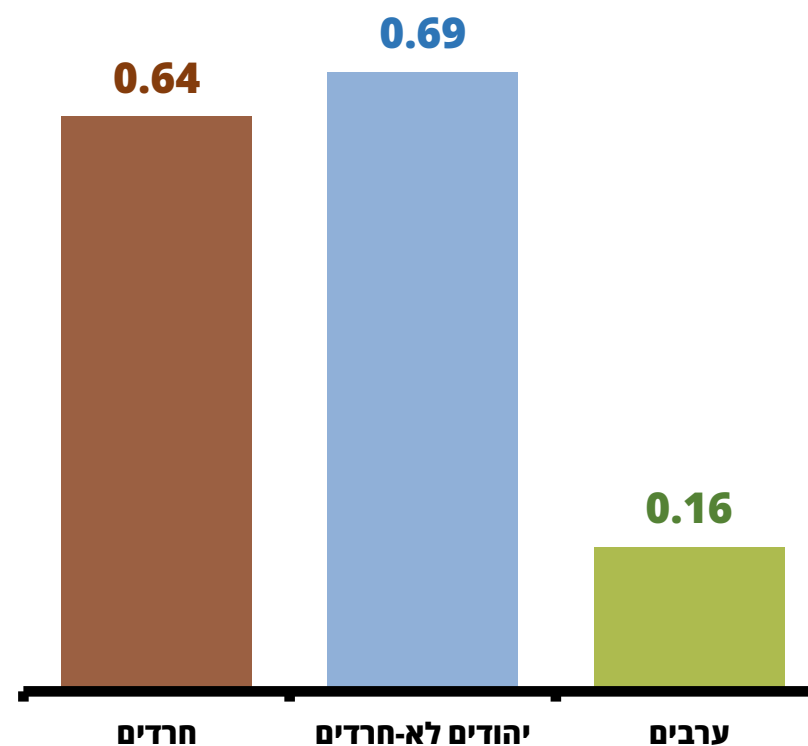
מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017 (חרדים – לפי הגדרה עצמית). בני 20 ומעלה.

מדד איכות החיים

מדד איכות החיים (סקאלה בין 0 ל-1)

ב-4 מ-9 תחומים, איכות החיים של החרדים במקום הראשון:

- בריאות
- רווחה אישית וחיי משפחה
- חיי קהילה וחברה
- ביטחון אישי

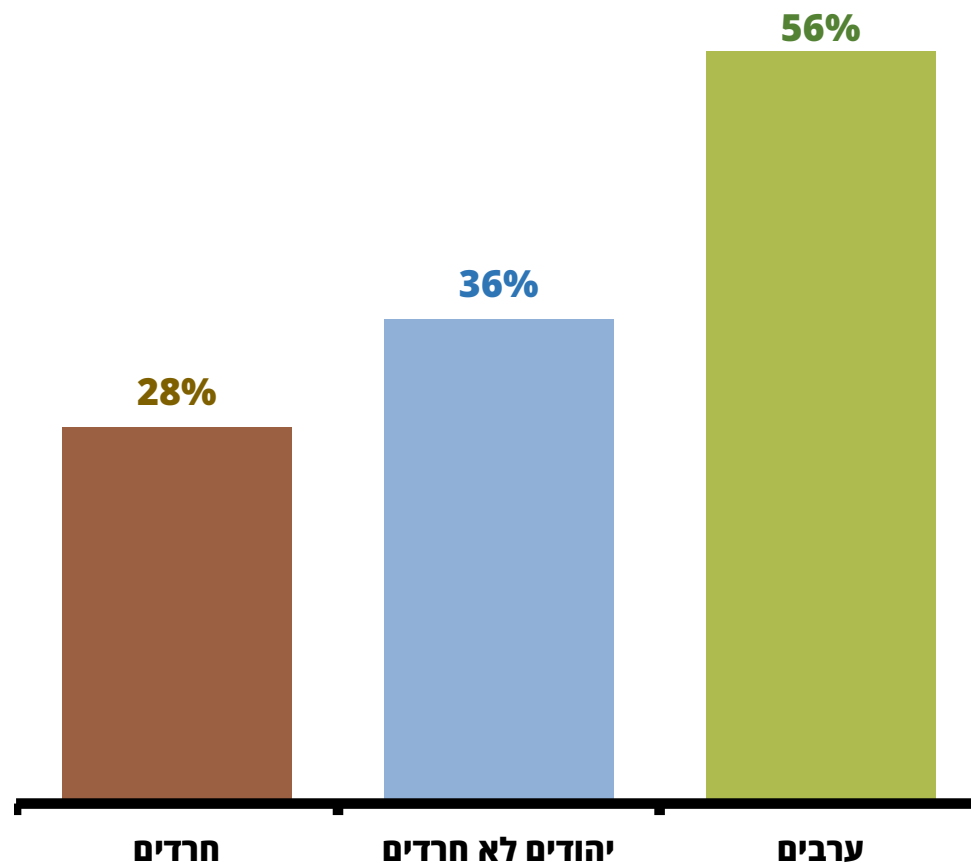

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.

האנשים שאי פעם חשו עניים

שיעור האנשים שאי פעם חשו עניים

שיעור האנשים שאי פעם
חשו עניים הוא הכי נמוך
בחברה החרדית

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות (עדכון ל-2016)
נתונים: סקר חברתי לשנת 2016 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (בני 20 ומעלה).

ההסברים ל"פרדוקס"

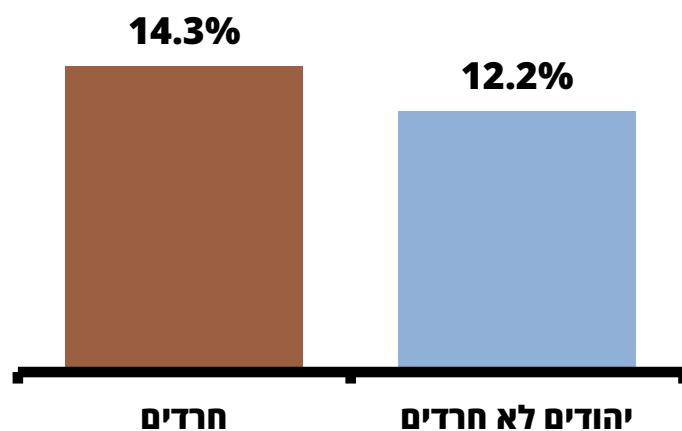

המכון
החודי
למחקרי
מדיניות

ערכים תרבותיים

- הסתפקות במועט - "פֶּת בְּמַלַּח תֹּאכַל וּמַיִם בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתֶּה" (משנה, אבות ו, ד)
- שמח בחלקו - "אֵיזְהוּ עֲשִׂיר - הַשְּׂמֵחַ בְּחֻלְקוֹ" (משנה, אבות, ד, א)

שיעור העניים, לפי קו עוני נפרד לכל אוכלוסייה

קבוצת הייחוס - החברה החרדית ולא כלל האוכלוסייה

- הסתגרות מהחברה הכללית, לשמירה על הערכים, התרבות והצביון החרדי
- התבדלות בתחומי החיים השונים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית - היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון ל-2016). נתונים: סקר הוצאות משק הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2016 (חרדים - לפי הגדרה עצמית).

גורמים לעוני (פלוג וקסיר-קלינר*)

□ שוק העבודה

- מספר נמוך של מפרנסים במשק הבית
- לימודים שאינם מותאמים לצרכי שוק העבודה

□ דמוגרפיה

- משפחות גדולות - מספר רב של ילדים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
*** מתוך:** פלוג קרנית וניצה קסיר קלינר, "על עוני עבודה ומה שביניהם", רבעון לכללה.

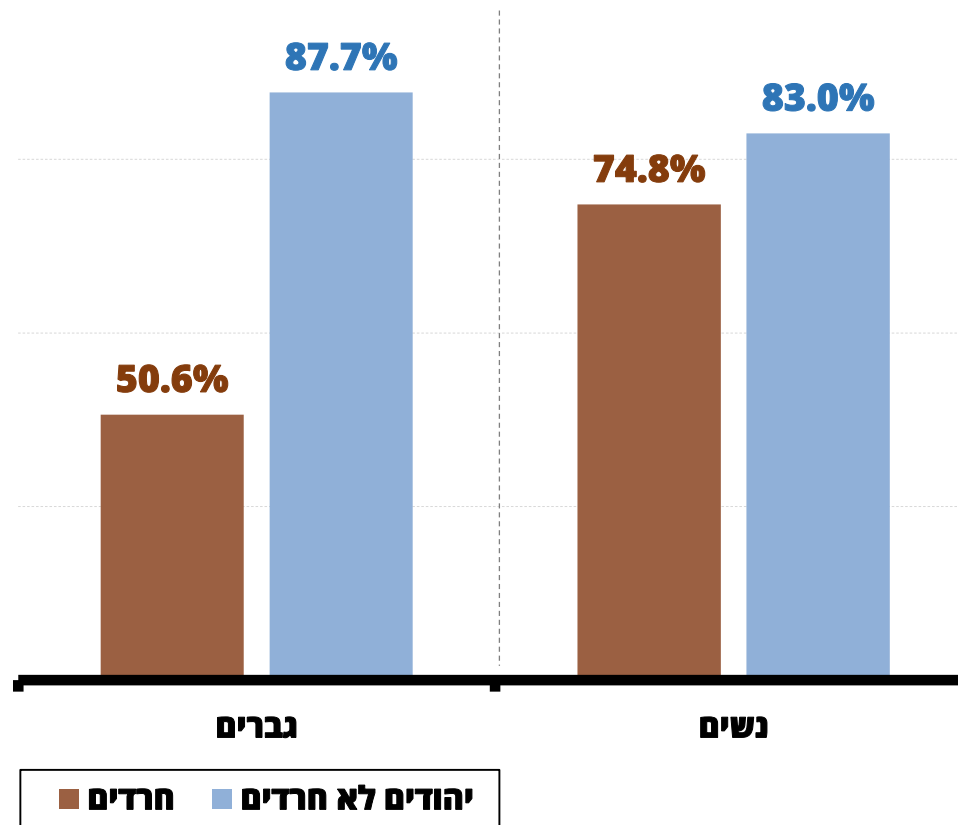
חרדים בשוק העבודה

תעסוקה איכותית

(לפי מדד שכר)

- השכר הממוצע של גבר חרדי נמוך בכ-45% בהשוואה ליהודי לא חרדי
- השכר הממוצע של אישה חרדית נמוך בכ-28% בהשוואה לאישה לא חרדית

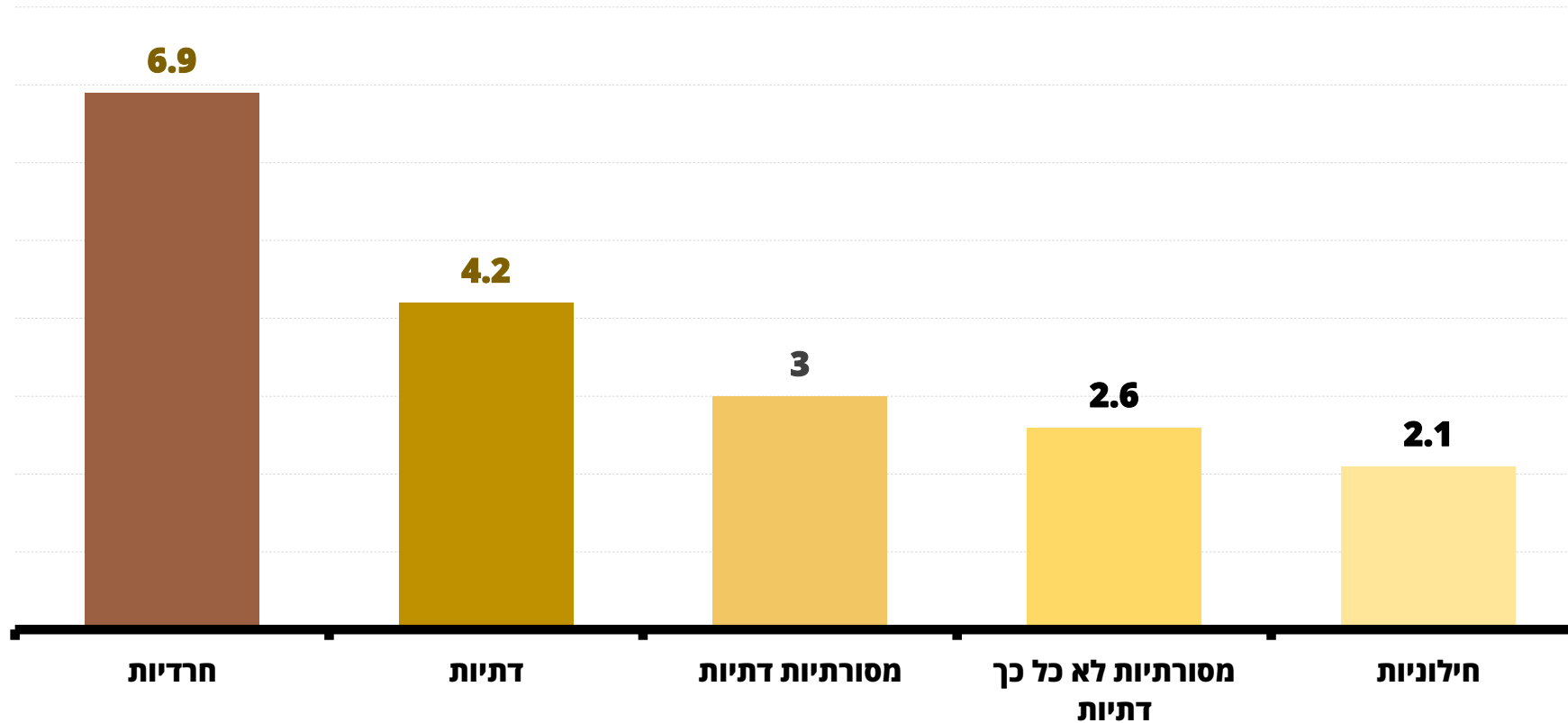
שיעור תעסוקה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
נתונים: סקר כ"א של הלמ"ס, 2018 (3 רבעונים, חרדים – לפי הגדרה עצמית. בני 25–64); סוקר הוצאו משק הבית של הלמ"ס, 2016.

פריון ילודה

מספר ילדים ממוצע לאשה יהודית, 2012-2014

ממוצע הנפשות במשק
בית חרדי גבוה
מהממוצע במשק בית
לא-חרדי ביותר מ-50%

מקור: אחמד חליחל, 2017, "פריון של נשים יהודיות בישראל לפי מידת הדתיות שלהן בשנים 1979-2014", סדרת ניירות עבודה, מס' 101, הלשנה המרכזית לסטטיסטיקה.

גורמים לעוני (פלוג וקסיר-קלינר*)

שוק העבודה

- מספר נמוך של מפרנסים במשק הבית
- לימודים שאינם מותאמים לצרכי שוק העבודה

דמוגרפיה

- משפחות גדולות - מספר רב של ילדים

לימוד תורה כאתוס
"וְתִלְמֹד תּוֹרָה כְּנֶגְד כָּלֵם" (משנה פאה א א)

"כל המוסיף נפש אחת מישראל, כאילו בנה עולם" (משנה תורה, הלכות אישות, טו, טז)

ויתור על העושר למען האושר

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
*** מתוך:** פלוג קרנית וניצה קסיר קלינר, "על עוני בעבודה ומה שביניהם", רבעון לכללה.

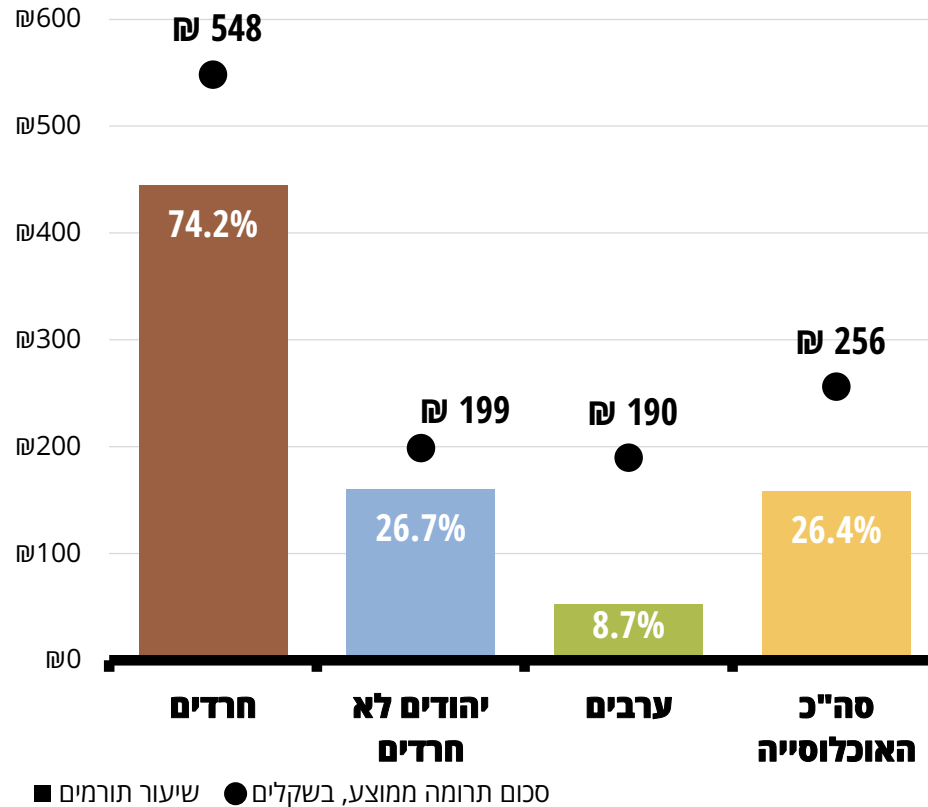
ציווי הלכתי ותמיכה קהילתית: תרומות

שיעור משקי הבית שנותנים תרומות, וגובה התרומה החודשית

"שקולה צדקה כנגד כל המצוות" (מסכת בבא בתרא, דף ט)

הדגש של התרומות הוא על סיוע פנים קהילתי

"עניי עירך קודמין" (בבא מציעא, דף ע"א)

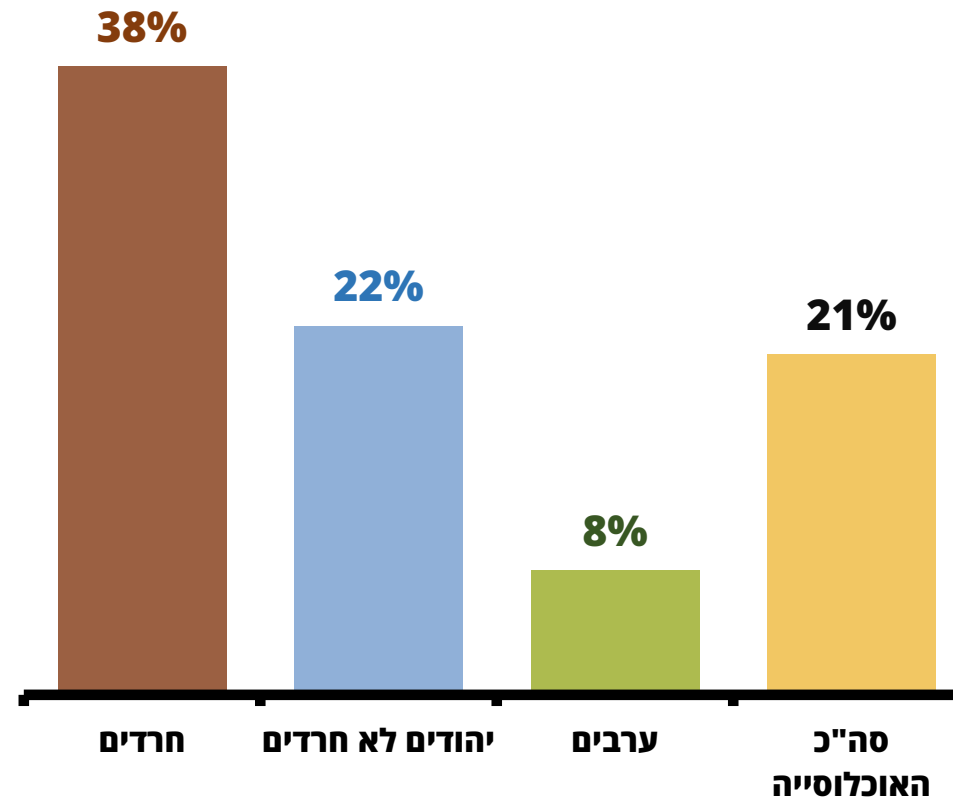

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף וצחור-שי, 2016. "מתן תרומות כספיות בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. עודכן לנתוני שנת 2016. נתונים: סקר הוצאות משק הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2016 (חרדים – לפי הגדרה עצמית).

ציווי הלכתי ותמיכה קהילתית: התנדבות

שיעור המתנדבים

"אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ יַעֲזֹרוּ
וְלֹא חָיוּ יֵאמָר חֲזַק"
(ישעיהו, מ"א, ו')

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, חדוה לויץ ואסף צחור-שי, 2017. "מתנדבים בחברה החרדית – תפיסות ההתנדבות, היקפיה וזפוסיה", המכון החרדי למחקרי מדיניות. **נתונים:** הסקר החברתי לשנת 2017 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. בני 20 ומעלה.

ציווי הלכתי ותמיכה קהילתית: הלוואות ללא ריבית

□ הלוואות ללא ריבית

□ פריסה נוחה של החזרי ההלוואה

□ דרך לחלוקת עושר בתוך הקהילה
המסייעת לתזרים המזומנים

□ הלוואות

- באמצעות גמ"חים
- ישירות בין פרטים

"אל-תקח מאתו נשך.
ותרבות... וחי אחיך, עמך."
(ויקרא כה, לו)

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
ניצה (קלינר) קסיר, 2018. "מיהו עני? חובות בחברה החרדית היבטים שונים של עוני ודרכי התנהלות פיננסית בקרב הציבור החרדי", בתוך: אסופת מאמרים, סיכום פעילות הרשות ומבט על אתגרי העתיד. רשות האכיפה והגבייה ואוניברסיטת תל אביב.

הוצאות צריכה

צריכה נמוכה

- קונים כשצריך - לא נפוצה "תרבות הצריכה המערבית"
- צריכה נמוכה של תחבורה, תקשורת, תרבות ונופש - המהוות מרכיב מהותי מההוצאה בחברה הלא-חרדית
- שימוש חוזר במוצרים - בתוך ובין משפחות
- נופש - החלפת דירות

מחירים זולים

- מחירים נמוכים - מחירים מותאמים ליכולת הקנייה (מותגים ייעודיים)
- קנייה קולקטיבית מאורגנת (ניצול כוח הקנייה)

**"תלמיד חכם, מכלכל
דבריו במשפט, אוכל
ושותה זזן את אנשי ביתו
כפי ממונו והצלחתו"**

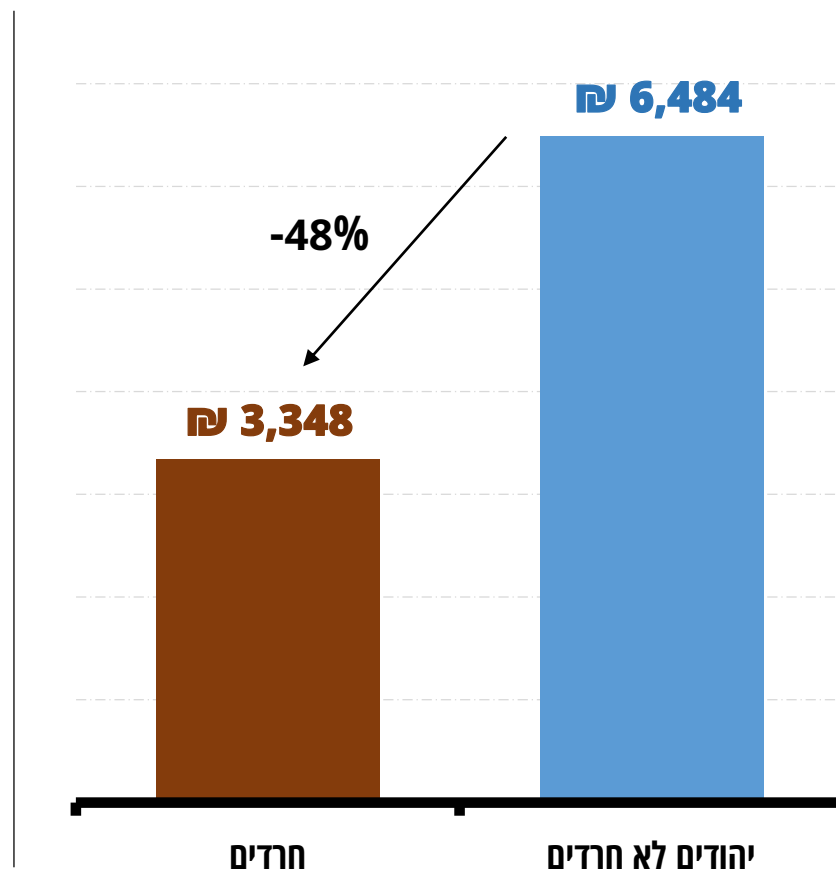
(משנה תורה, הלכות דעות, ה, כ)

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית - היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות.

הוצאות צריכה

הוצאה חודשית לתצרוכת לנפש

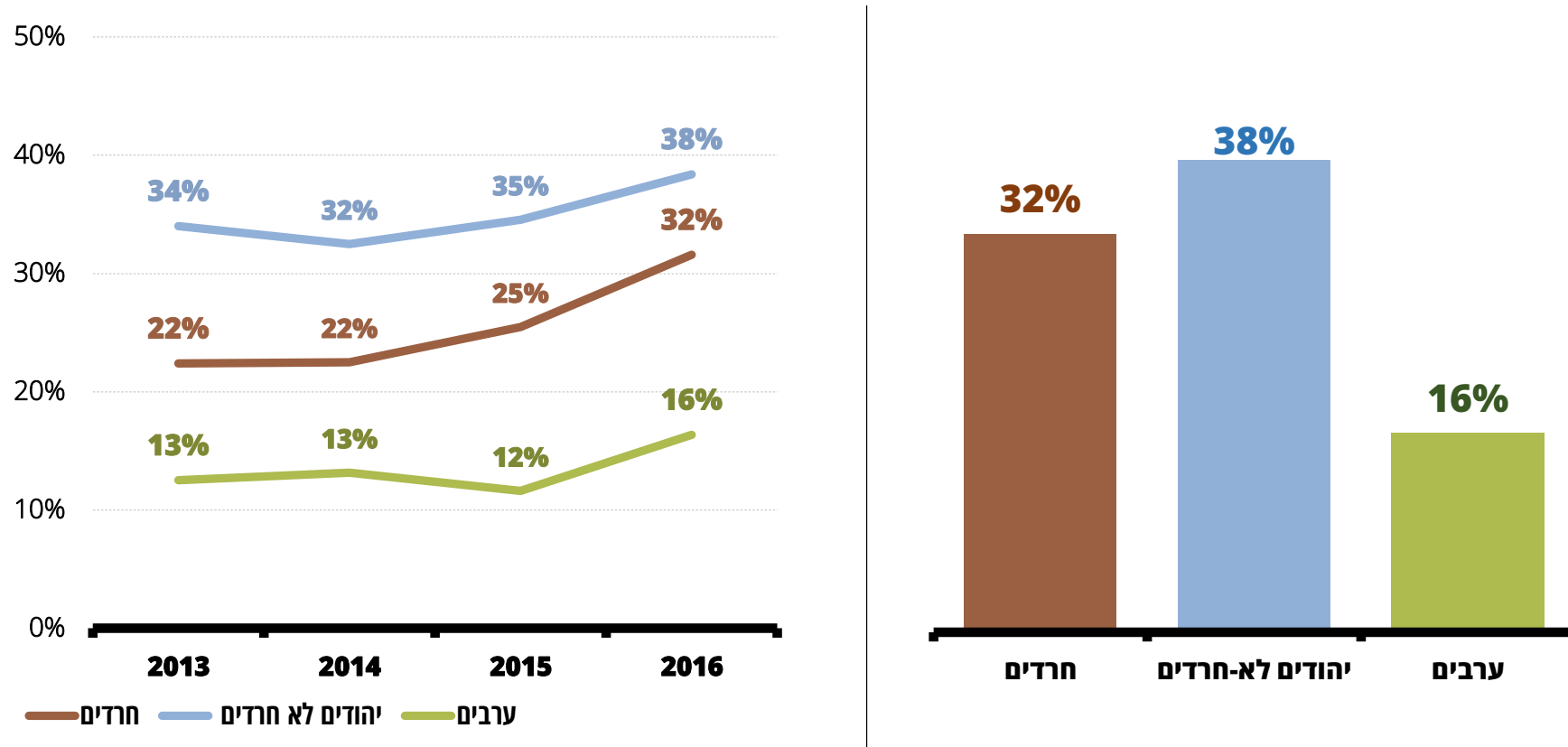
ההוצאה החודשית לתצרוכת במשק בית חרדי נמוכה ב-12% מההוצאה החודשית במשק בית יהודי לא-חרדי

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון ל-2016). נתונים: סקר הוצאות משקי בית לשנת 2016 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

התנהלות פיננסית

שיעור המצליחים לחסוך מהתקציב השוטף של משק הבית

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2017. "רווחה ויציבות פיננסית בחברה החרדית: עניים אך חוסכים", המכון החרדי למחקרי מדיניות. **נתונים:** עיבודים מיוחדים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לסקרי אמון צרכנים, 2013-2016 (חרדים) - לפי הגדרה עצמית). בני 21 ומעלה.

משמעויות למדיניות

השלכות של השילוב החלקי בשוק העבודה ואתגרי המדיניות

המכון
החודי
למחקרי
מדיניות

השילוב החלקי של החברה החרדית [והערבית] בתעסוקה משליך:

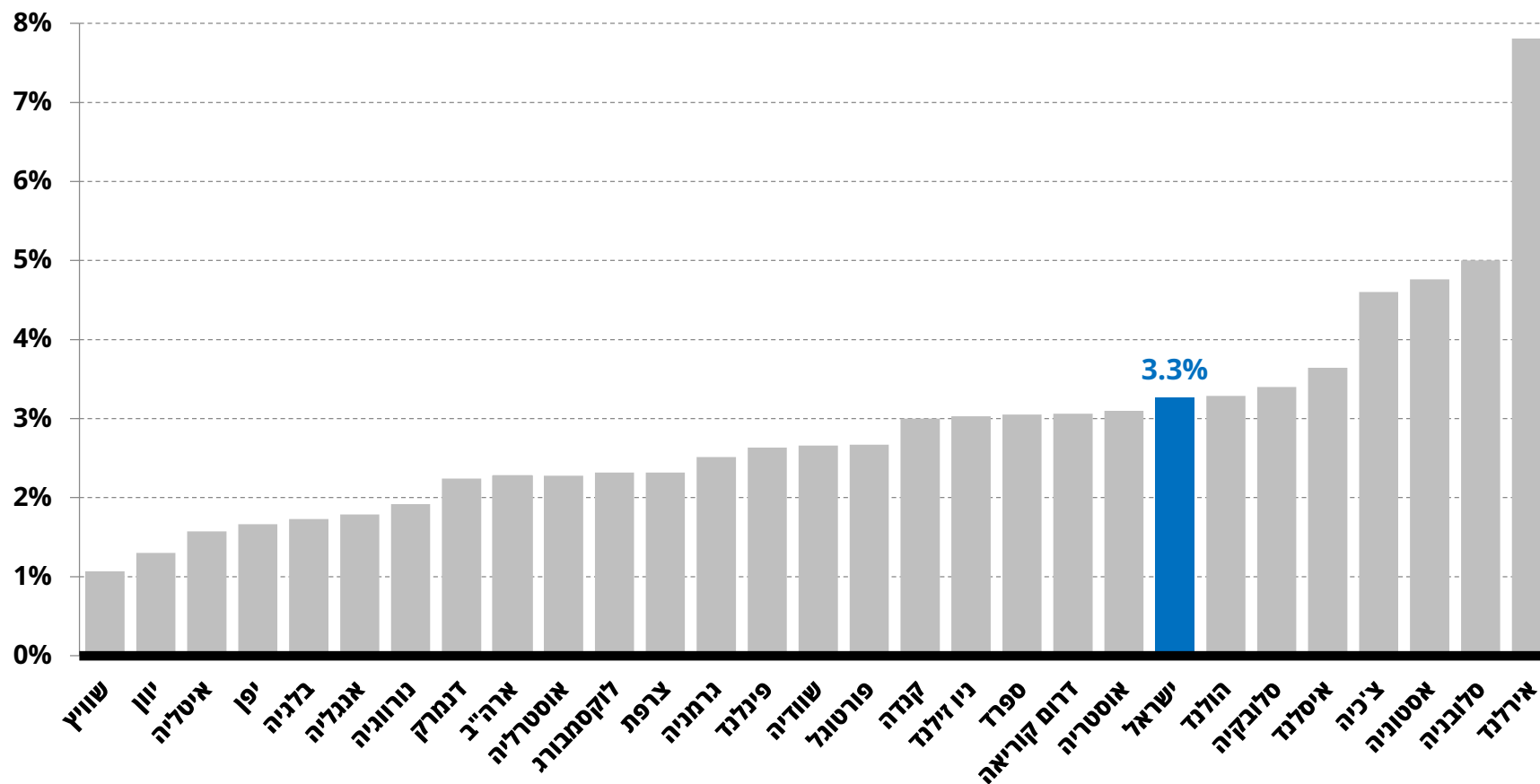
□ על החברה החרדית [והערבית]

□ על כלל החברה

- צמיחה
- תקבולי המיסים והיקף תשלומי ההעברה
- יחס חוב תוצר
- הלכידות החברתית
- החוסן הלאומי – החוסן הכלכלי והחוסן החברתי

צמיחה כלכלית

שיעור צמיחת התוצר השוואה בינלאומית, 2017

"אנחנו הצלחה מאקרו-כלכלית מסחררת"

(פרופ' טרכטנברג, מתוך כתבה של ארלוזורוב, 18.4.2018)

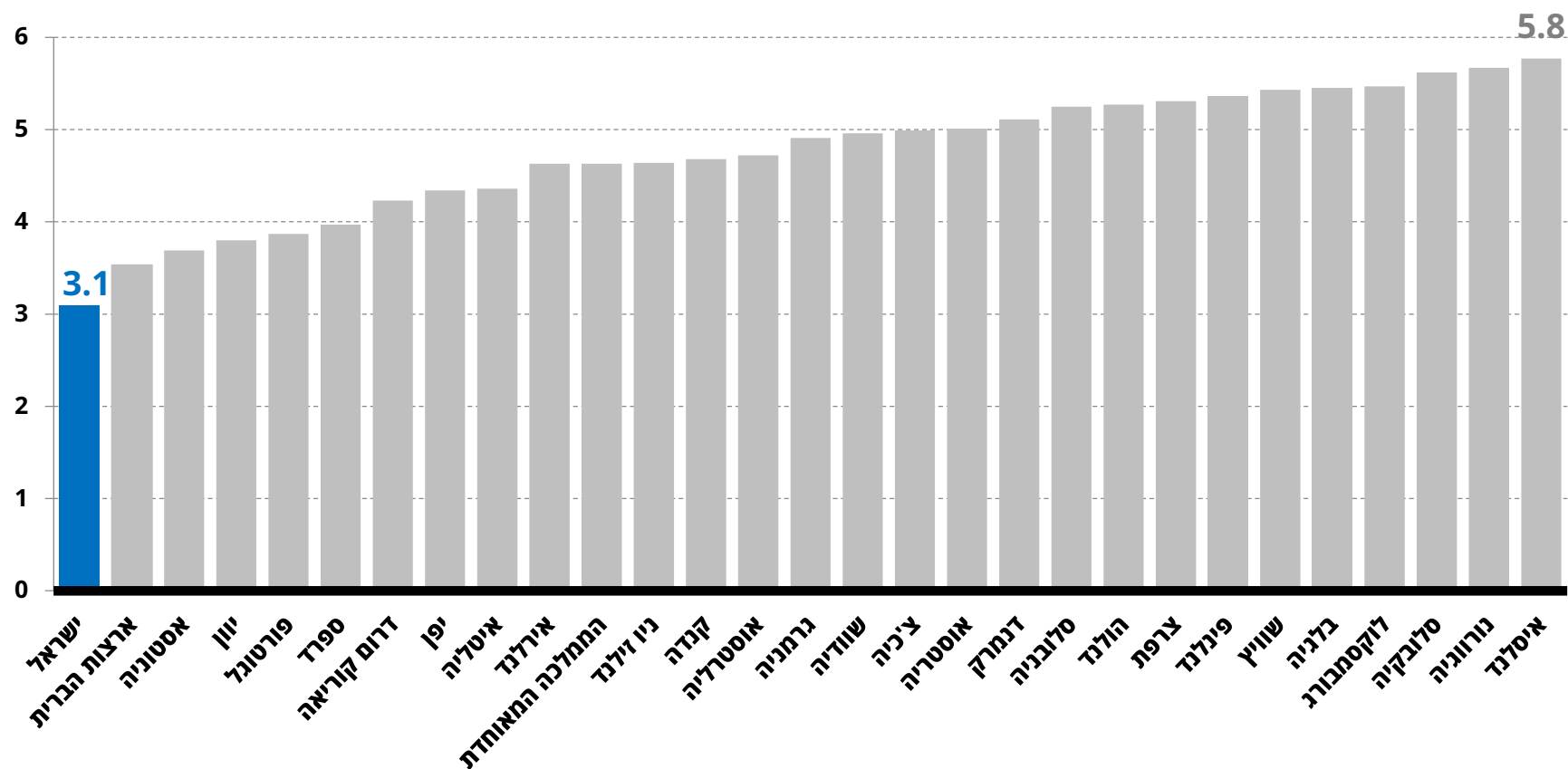
מקור: OECD, Economic Outlook No 103 - May 2018, real GDP Forecast.

המכון
החדש
למחקרי
מדיניות

צמיחה מכלילה

מדד הכללה (Inclusion), השוואה בינלאומית, 2017

"אנחנו הצלחה מאקרו-כלכלית מסחררת... אבל כישלון מיקרו-כלכלי"

(פרופ' טרכטנברג, מתוך כתבה של אלוזורוב, 18.4.2018)

מקור: World Economic Forum, 2018

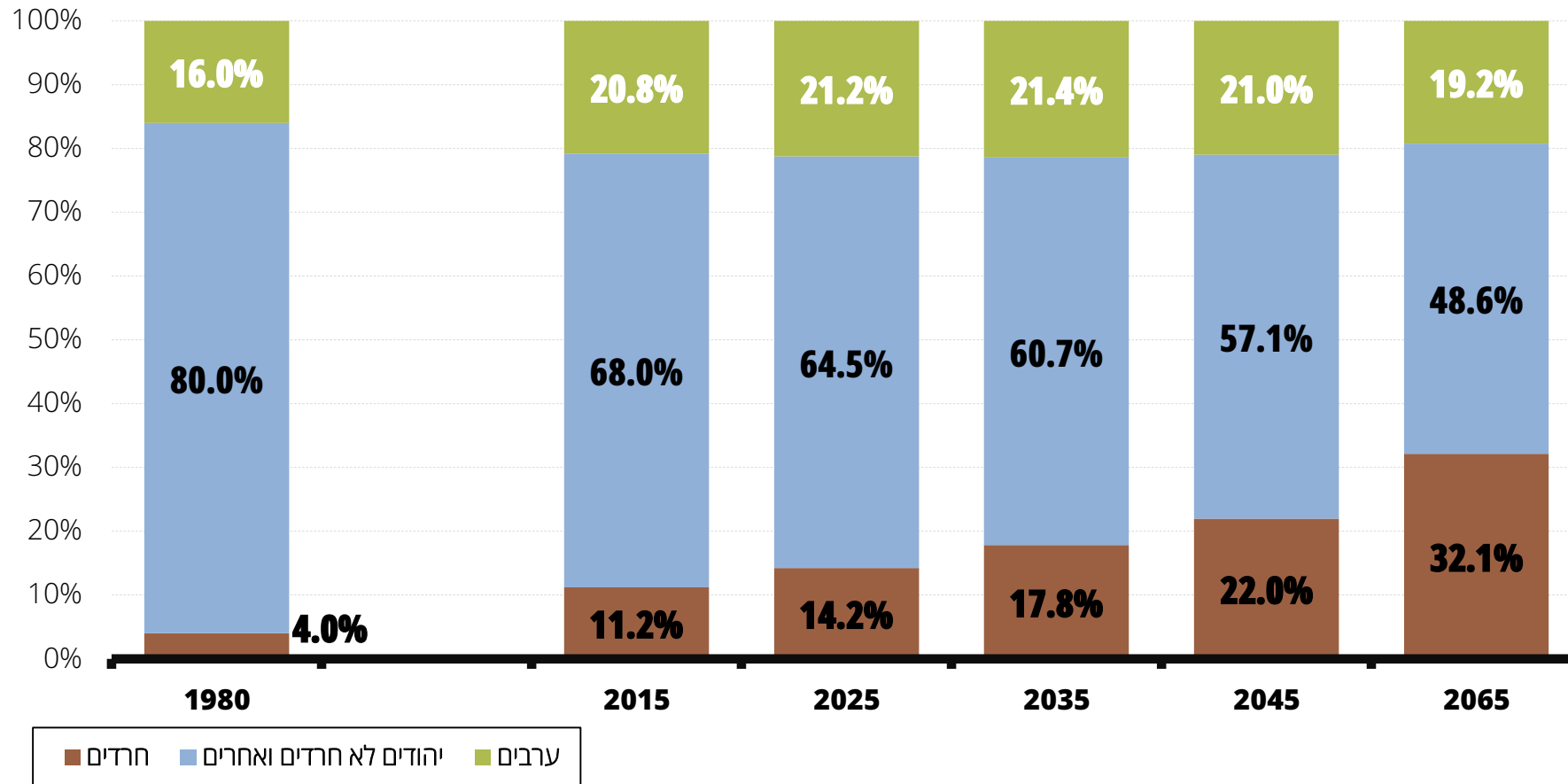
הערה: המדד כולל 4 פרמטרים: הכנסה חציונית למשק בית, תחולת עוני, אי שוויון (מדדי ג'יני) בהכנסות ואי שוויון בעושר.

המכון
החדש
למחקרי
מדיניות

אוכלוסיית ישראל

תחזית התפלגות האוכלוסייה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיית בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
נתונים: שנת 1980 – עיבודים מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. שנים 2015–2065 – מצגת "אוכלוסיית ישראל בפתחה של שנת 2017 ותרחישים לנידול האוכלוסייה בעתיד", ד"ר אחמד חליחל, הלמ"ס.

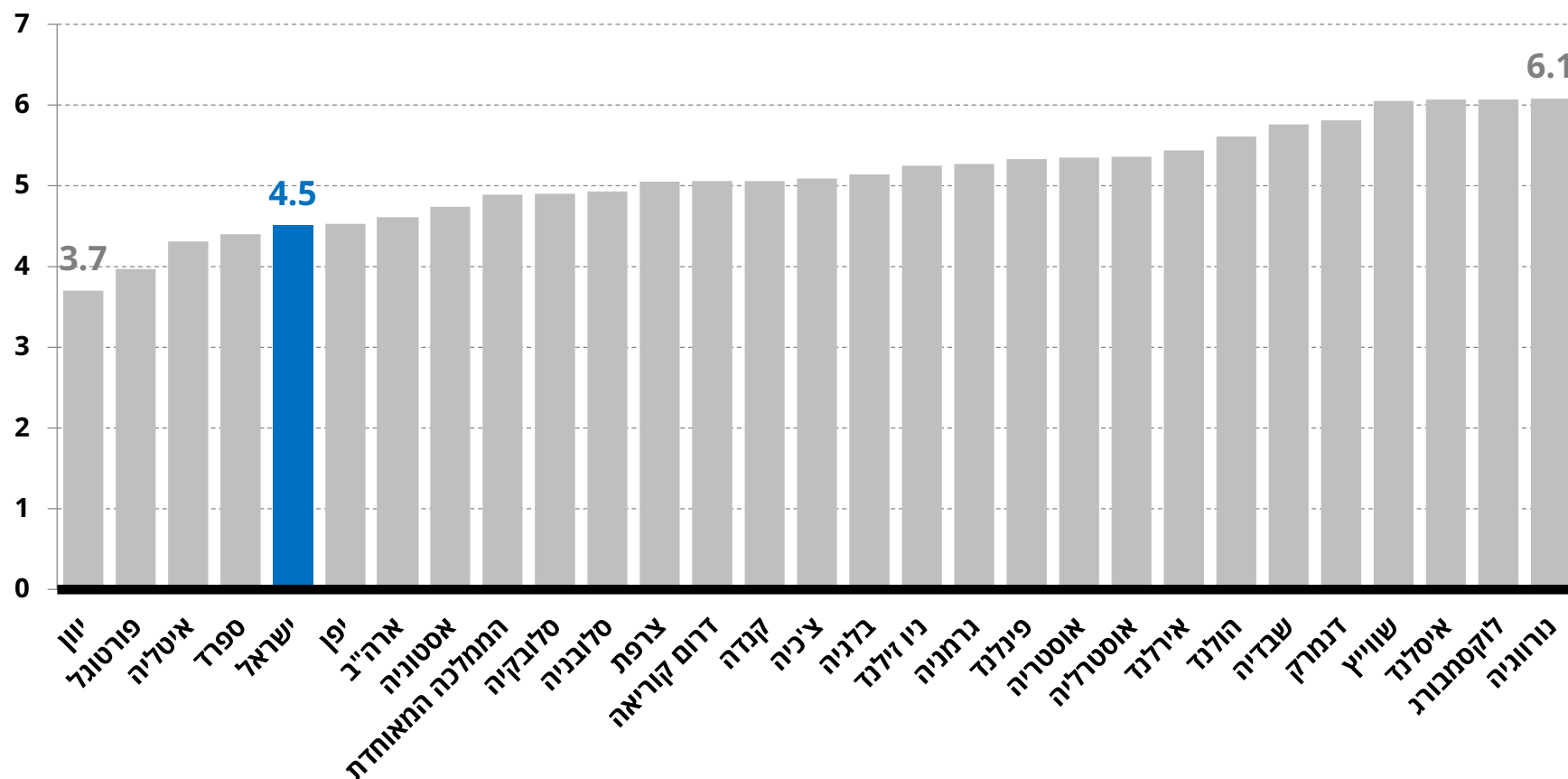
צמיחה מכלילה ופיתוח

"אנחנו באופוריה
מסוחררים מההצלחה שלנו
...ולא מבחינים בעננים
שמתקדרים באופק"

(פרופ' טרכטנברג, מתוך כתבה של אלוזורוב, 18.4.2018)

מדד צמיחה מכלילה ופיתוח (IPI), השוואה בינלאומית, 2017

(סקאלה בין 1 ל-7)

מקור: World Economic Forum, 2018

הערה: ההשוואה כוללת את כל המדינות המפותחות שנבדקו. מדד פיתוח וצמיחה מכלילה של ה-WEF מורכב מ-12 פרמטרים ב-3 תחומים: צמיחה ופיתוח, הכללה ושוויון בין-דורי וקיימות.

המכון
החדש
למחקרי
מדיניות

סיכום ואתגרי המדיניות

- ❑ השילוב החלקי של החברה החרדית בשוק העבודה מוביל ל"עוני" ניכר בקרבה נלפי ההגדרה הרשמית] ומשליך על רמת החיים של כלל החברה, בהווה וביתר שאת בעתיד
- ❑ העוני בחברה החרדית לרוב אינו תוצאה של כשלים, אלא של בחירה באורחות חיים שמעלים את רמת התועלת
- ❑ האפקטיביות של כלי המדיניות הסטנדרטיים עשויה להיות נמוכה מאוד בחברה החרדית
- ❑ הפתרונות צריכים להיות מותאמים לצרכים הייחודיים של הציבור החרדי, ומפרספקטיבה של צרכי כלל החברה

התפיסה שמנחה את הפעילות של המכון החרדי למחקרי מדיניות

תודה על ההקשבה